

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
Zwiazek Krakowian w Izraelu
Association of Cracowians in Israel

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
רח' הנוריות 31, הרצליה, 4672630
cracowassociation@gmail.com
טלפון: 054-4436366, פקס: 09-9579540
www.cracow.org.il

www.facebook.com/groups/cracowassociation

גליון 122 אפריל 2017 ניסן תשע"ז

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

צרת הזיכרון לניספי השואה מקהילתנו תתקיים ביום ה' כ"ח בניסן 24 באפריל

2017 בשעה 17:00

בבית הספר תיכון ציראני ה', באולף החדש,
רחוב בן יהודה 227, תל אביב

באזכרה וקרנו שנות ניספים "לכל איש יש ע"מ"

נא כבודנו בנכחותכם יחד עם בני משפחותיכם

הרהורים לקראת יום הזיכרון לשואה

אותם ולמצוא דרך איך האירוע הנוראי הזה ייכנס להיסטוריה היהודית לעולם.

היו עוד מקרים של אחיזת נשק ע"י נוער חלוצי יהודי שניסו להילחם באויב וכל הניסיונות האלו של לחימה אבודה מראש, היו אך ורק ע"מ לבהיר שנוער יהודי עמד על כבוד העם והיה מוכן לשלם בחייו הצעירים ע"מ שאלו שנשארו בחיים יידעו כי נוער יהודי מת בכבוד.

תנועות חלוציות באירופה הכבושה התארגנו במקומות שונים במחתרות כי רצו שכאן בארץ ישראל יידעו שנהרגו עם נשק ביד ולא איבדו את צלם כבודם. העם היושב בציון חייב לשמור את זיכרונם לעד.

הנאצים החייתיים הרגו את המשפחות, המכרים והחברים של כולנו, על לא עוול בכפם. אסור לנו לשכוח מה מביא עימו שלטון אכזרי דיקטטורי, המבוסס על כוח, ושאינו לו כל זכות לשלוט על אדם אחר. עלינו ללמוד כי אסור לחנך על שנאה הגורמת לאחר לייאוש, למצב שאינו לו מה להפסיד. שנאה זה לא חינוך, זו טרגדיה!

זה הלך שלנו מן השואה הגדולה ועלינו למצוא דרך שלעולם לא ישכח האובדן הטראגי של מחצית מעמנו. ללמוד ולהפיק לקחים שידריכו אותנו בעתיד.

יהודה (פולדק) מימון (וסרמן)

השנה נציין את יום הזיכרון לשואה ולגבורה ביום שני כ"ח בניסן, 24 באפריל 2017. חושבני שלא נאה שיצא עיתון "משלנו" ללא אזכור התקופה הנוראה שעברה על עמנו. תקופה שלא היה לה אח ורע גם לא ברבים מן הפוגרומים שעברו על עמנו במשך הדורות.

שואה הייתה בזמננו. נמצאים כאן עוד אותם אלה שעברו את הבלתי ניתן להסבר. איך אומה תרבותית, הראשונה באירופה הופכת למכונת הריגה משוכללת. הורגת תינוקות, ילדים, אימהות, נשים וגברים, ודואגת להשפילם במשך שנים קודם להריגתם.

אין אני יודע איך הדורות הבאים יתייחסו לאירוע נוראי זה. אנו חיים בעולם המשתנה מיום ליום ללא היכר. אני סבור שאסור לנו לשכוח את אהובינו, ששילמו בחייהם רק בגלל היותם יהודים.

מרד גטו ורשה הוא סימבול של התנגדות הנידונים למוות. סמל של התאבדות בכבוד. כחצי מיליון יהודים נסגרו בגטו ורשה בתנאים נוראים. רבים מתו מרעב ומחלות. כשבאו הגרמנים לחסל סופית את הגטו ב-19.4.1943 שארית הנוער החלוצי אחזו בנשק בכדי לשמור על כבוד העם שאבד. עלינו שנשארו בחיים בנס, מהתופת הזו, אסור לשכוח את מיליוני הנהרגים. כל עם ישראל חייב לזכור

העוזב את חומות הגטו - דינו מיתה. היוצא לרחוב בלי סרט כחול-לבן על זרועו הימנית - עונשו מיתה. המנסה להעלים את מוצאו היהודי - דינו נחרץ; הנכנס לחשמלית, המנסה לנסוע במרכבה, רכבת, מכונית-אחת דתו למות.

לא הצטרפת להיות מהפכן, כדי לחשוש מפני עונש המוות. די היה בכך שהנך מה שהנך, דיו רק צעד מקרי אחד, כדי לפול בפח הטמון לך בערמת אכזרים, לך - היהודי.

בגטו ניתן לך רק לגווע או לחכות באפס-מעשה לגירוש שסופו כליון אי-שם בתאי הגזים. מי שרצה לפעול דבר-מה היה מוכרח לעזוב את הגטו - וכאן צפוי היה לקשה במלחמות. כל-כך קל היה לומר: ברחו מפני הגירוש! אבל כיצד נמלטים מבין גדרות-התיל המוקפות שומרים? כיצד עושים את הפסיעה הראשונה ברחוב החופשי? רק יראו את הסרט על זרועך - וכבר מזומן לך כדור הרוצחים. אם תעמוד להסיר את הסרט הזה, מיד ירגישו בכך ויסגרוך לידי המשטרה. גם אם תסיר את הסרט בהיחבא, במסתרי השער האפל, גם אם יעלה בידך לשנות את תדמיתך, תימצא תמיד העין אשר תבחין בך, כי נכנסת לשער הבית כיהודי ועזבת אותו - כ... כמי למשל? עזבת אותו כמי?

גם אם שבעים ושבע פעמים הצלחת להסיר את הסרט, לא חדלת להיות אתה. נשארת, פשוט, יהודי בלי סרט. על היהודי שבך העידו - כל תנועה לא-שקטה, כל צעד לא בטוח, כפיפות הגב שלך העידה כי עול שעבוד עומס אתה, מבט עיניך כשל חיה נרדפת היה, כל חזותך טבועה היתה בחותם הגטו.

גוסטה דוידזון,
יומנה של יוסטינה, תש"ח.

זכרונות הילדות של רחל אנגלרד

רחל (רוז'ה) צוקר ביום נישואיה ליוסף

ליהנות מעט מן המשחקים, או לקבל עוגיה טעימה.

אביה של חברתי עסק כפי הנראה במקצוע חופשי כלשהו. הוא היה לבוש תמיד בהידור, בניגוד למרבית היהודים שהיו סוחרים, סנדלרים, חייטים או ספרים, והיו לבושים ברישול בולט לעין. בעלי החנויות נחשבו למעמד גבוה, והיו מבוקשים תמיד לשידוך. נראה היה כי לא חסר להם ממון, ועל כן נישואים להם היו בסיס להצלחה.

בקרוב התגוררה אחותה של אמא, שרה, והקשר ביניהן היה הדוק מאוד. אמא נהגה ללכת אליה לעיתים קרובות, למרות שהיא הגיעה לביתנו רק לעיתים רחוקות. בעלה היה אדם חרדי מאוד וגרר גרביים לבנות שהגיעו עד הברכיים, אפילו בימי חול של אמצע השבוע. הוא כמעט לא יצא מהבית, אלא לבית הכנסת בלבד. נהגתי ללכת עם אמא לבקר אצל דודה שרה, ועבורי זו הייתה הזדמנות נוספת להימצא במחיצתה. ביליתי שם עם בת דודתי ג'וניה שאהבתי מאוד. היא שם גם שבע, הסקל, ולוניו. הייתי מאוד קשורה אליהם וביתם היה לי בית שני.

אחד המנהגים הקבועים והמסורתיים בבית היה ארוחת ליל שבת. המשפחה כולה התכנסה סביב השולחן בשעה מסוימת. כשאחותי הגדולה איחרה להגיע הביתה, לאחר שהיתה במספרה, היא לא העזה לגשת לשולחן. היא נשארה במטבח ושם אכלה את ארוחתה. על המפה הלבנה הונחו הפמוטים ואמא הדליקה נרות. תוך כדי התפילה בכתה, כמנהגה. אני עמדתי על הכיסא סמוך לאמא, כיסיתי את פניי בשתי ידיי הקטנות, וחיקייתי את התנהגותה. כל המשפחה המתינה לשובו של אבא מבית הכנסת.

(המשך בעמוד הבא)

אהבתי לנשום את האוויר של יום זה עמוק אל ריאותי. ידעתי כי הנה מגיעים שבת ויום ראשון, ואוכל להיות עם אמא ברציפות ובנחת יומיים תמימים. במוצאי שבת בימי החורף הייתה אמא פותחת את החנות, ואז נהגתי ללכת איתה דרך ה"פלנטה", שדרת העצים שהקיפה את העיר, במקום שבעבר עמדו החומות. נהניתי לראות בדרך את הנשים ההדורות שאחזו בכלבים קטנים, ואפילו ביקשתי מאמא כי תאפשר לי לגדל כלב שכזה. אמא, כנראה בהיסח הדעת, השיבה בחיוב, למרות שלא התכוונה לכך, ואילו אני כילדה קטנה לא השלמתי עם העובדה שלא קוימה ההבטחה שניתנה לי. במשפחות דתיות לא היה מקובל לגדל בעלי חיים.

בביתנו עבדו שתי נשים: עובדת גויה שטיפלה במשק הבית, ומבשלת יהודיה שידעה והקפידה על דיני הכשרות. בימי ילדותי המוקדמים התגוררה בביתנו גם סבתא ברכה, אמו של אבא. היא עזרה במקצת, אלא שעם פטירתה היה על הוריי לדאוג לטיפול בבית ובילדים.

מאוחר יותר עברנו דירה למקום קרוב יותר אל החנות, אזור שבו אמנם התגוררו גם גויים, אך לאמא היה נוח יותר. היא יכלה ללכת ברגל לחנות ולא להזדקק לנסיעה בחשמלית (טרמוואי), ובצהריים ניתן היה לקפוץ לחנות ולהביא לאמא ארוחת צהרים קלה.

היתה לנו דירה שכללה שני חדרים ומטבח. שלוש הבנות של אבא כבר לא גרו אתנו, כך שרק ארבעתנו נשארו בבית. ליד הבית הייתה כיכר ובה נהגנו לשחק. הבנים שיחקו בכדור עשוי סמרטוטים ואנחנו, הבנות, שיחקנו במשחקי ילדות שונים. בחורף נהגנו להשתעשע על השלג והקרח. החלקנו במזחלת או על גבי מחלקיים, ללא כל דאגות קיומיות. מאחר שהוריי לא הרשו לי להחליק על הקרח דאגתי להחביא את המחלקיים שלי בביתה של אחת מחברותי, ולקחת אותם בשעה שיצאתי להחליק על הקרח, לצלילי המוזיקה הנפלאה שנוגנה שם. זה היה נהדר.

אחת השכונות שלנו עסקה בתפירת בגדי ילדים. לבתה היחידה היו הרבה מאוד צעצועים, מצרך נדיר ביותר באותם ימים. לעיתים נהגה התופרת לקרוא לי כדי שתוכל לתפור שמלה ללקוחותיה על פי מידותיי, ואז זכיתי

נולדתי ב-26 בדצמבר 1926, בקרקוב שבפולין. אמא ברטה לבית שפיץ הייתה רעייתו השנייה של אבי מנדל צוקר, אשר התאלמן שנים אחדות קודם שהכיר את אמא, ונותר עם שלוש בנות: רנה, שרה וגוסטה. להוריי היו במשותף ארבעה ילדים – הלה אחותי הבכורה, ינקוש, דורצ'ה ואנוכי, בת הזקונים הצעירה.

אבא היה יליד נובו-ברודנו, עיירה קטנה בפאתי ורשה. הוא היה אדם דתי מאוד ועסק בלימוד תורה, לאחר שלמד שנים רבות בישיבה. אינני יודעת מדוע הגיע לקרקוב. מעולם לא הייתה לי הזדמנות לברר זאת, ועבורי קרקוב הייתה עובדה קיימת.

ביתנו היה אמנם בית דתי מאוד, אך האווירה בו הייתה חמה וטובה. בין הוריי שררה אהבה גדולה, ולמרות הדתיות, הם הפגינו את רגשות אהבתם מדי פעם במגע יד, בחיבוק או בנשיקה.

התגוררנו ברובע קז'ימייז', בו התגוררו בעיקר יהודים. פרנסת המשפחה התבססה על חנות גלנטריה, שאותה ניהלה אמא. החנות הייתה רחוקה מהבית, והיא שכנה ברובע הנוצרי, ברחוב דלוגה, אחד הרחובות הראשיים והמרכזיים בקרקוב.

מצבנו הכלכלי היה טוב ולא חסרנו דבר. אמא הייתה אישה אינטליגנטית מאוד, רחבת לב וכישרונית, והייתי קשורה אליה מאוד. היא הייתה אשה חרדית והקפידה על קלה כבחמורה. זכור לי שליוויתי אותה לעיתים לבית הכנסת, שם ראיתי אותה מתפללת באדיקות רבה, ומתייפחת תוך כדי התפילה.

היא שלטה בשפות פולנית וגרמנית וידעה לנהל את כל קשרי המסחר עם הלקוחות והספקים הגויים. החנות הייתה גדולה ועבדו בה שתי בחורות נוספות, חוץ מהאחיות שלי. אבא עזר לאמא במקצת, בעיקר בתחום הנהלת החשבונות, תשלומי מיסים ואריזת משלוחים גדולים.

אהבתי להיות בחברתה של אמא בכל הזדמנות בשבתות, בימי ראשון ובחגים, שכן בימי השבוע עבדה עד שעות מאוחרות. לאחר מכן, כשהגענו לחנות, אהבתי להסתובב בתוכה, לממש את הבגדים והבדים, להתבונן באמא בשעת עבודתה, או להסתתר מתחת השולחן כאשר הגיעו לקוחות שלא רציתי כי יראוני, כמו למשל המורות שלי.

יום שישי היה היום האהוב עלי.

זכרונות הילדות של רחל אנגלרד (המשך)

לאחר שאבא ערך את הקידוש, הוגשה לשולחן ארוחת השבת החגיגית שכללה דגים (קרפיון), מרק סמיך (שליים זוף), ובשר אווז אפוי בתנור. את האווז קנתה אמא מידי יהודיה בכיכר העיר ביום חמישי. נהגתי להתלוות אליה ל"מסע קניות" זה. במיוחד אהבתי את המרק, וטעמו זכור לי עד היום. עם תום הארוחה הוגשו עוגות שנאפו בבית על ידי המבשלת. אמא כמעט לא היתה במטבח, מפאת הזמן הקצר שבו שהתה בבית. רק בימי ראשון היתה מפנקת אותנו במרק פירות (פמלה) עשוי שזיפים מיובשים, או מאפה כלשהו. בכל השבוע אכלנו בשר בקר ובסוף השבוע נהנינו מבשר אווז.

סביב השולחן שרנו את זמירות השבת, בעיקר בניצוחם של אבא ואחי ינקוש שהלך בדרכיו, והיה דתי גם הוא. אהבנו מאוד לשיר והקפדנו בעיקר על זמירות בנושאים דתיים ומסורתיים, כדי לא להכעיס את אמא בשירים חילוניים שעסקו ברומנטיקה או אהבה. כאשה דתית, אמא לא אהבה את השירים האלה, אך כשלפעמים בכל זאת חרגנו, לא נזפה בנו וקיבלה את הדבר בחיוך ובנועם.

אבא היה סבלני מעט פחות – נדמה לי כי מבין כל ילדיו הוא אהב מאוד את הלה, בשל עבודתה הטובה והמסורה בחנות. לי כמעט לא היה קשר עם אבא. זכור לי כי פעם ליווינו את אמא לתחנת הרכבת, כשנסעה לזקופנה לחופשה בהרים. משום מה אמרה לי אמא לתת נשיקה לאבא, ואני סירבתי. אינני יודעת מדוע, אך הדבר זכור לי במדויק. מעולם לא נשקתי לו. בזמנים אלה האנשים לא התנשקו כל כך.

בימי החגים היה הבית מתקדש והאווירה היתה חגיגית במיוחד. בשמחת תורה רקדנו עם התורה ברחובות לאחר היציאה מבית הכנסת, וזה היה אירוע משמח מאוד גם עבורנו הילדים הקטנים. לקראת סוכות נבנו בחצר ביתנו המשותף שתי סוכות. הסוכות שירתו את כל המשפחות היהודיות שגרו בבניין. כל עקרת בית התגאתה במטעמיה, בחלות שאפתה ובבישולים שבישלה. בסוכה ישבו רק גברים וילדים, ואילו הנשים דאגו להביא את האוכל.

כבר מפורים החלו ההכנות לחג הפסח. מהאווזים הוצא השומן, ולקראת החג עצמו השתמשו בו בכל בישולי החג. מסלק הכינו חזרת

וחמיצה לשתייה. גם יין הוכן מבעוד מועד, מצימוקים שהוכנסו לבקבוקים עד שתססו סמוך לחג עצמו.

גם ניקיון הבית היה מבצע רציני. כל החפצים בארונות ובמגירות הוצאו ממקומם, כדי לנקות אותם מכל גרגר חמץ. עיקר הדגש הושם כמובן על המטבח, כלי האוכל וסירי הבישול. יומיים-שלושה לפני החג אי אפשר היה כלל להיכנס אל המטבח, ואת הארוחות אכלנו באחד החדרים.

המטבח עבר הכשר מדוקדק וקפדני. את ליל הסדר נהגנו, כמנהג הגולה, לחגוג בשני לילות רצופים. את הערב הראשון כמעט אינני זוכרת. מיד לאחר האוכל, לא הצלחתי לשמור על ערנותי ונרדמתי. בבוקר הייתי מתחרה עם אחי מי החזיק מעמד עד שעה מאוחרת יותר. בסדר השני, למחרת, כבר הייתי ערנית יותר. חגגנו רק המשפחה שלנו באווירה משפחתית אינטימית.

לפעמים היינו נוסעות, אמא ואני, לרבקה שהיה מקום נופש. נסענו למספר שבועות, ואבא נהג לבקר אותנו לקראת סוף השבוע. לפעמים נסעתי לסבתי ברוניה, אם אמי, שהתגוררה בכפר סמוך לטרנוב. סבתא היתה בעלת חנות כלבו שבה היה ניתן למצוא הכל. אהבתי להימצא ליד סבתא בשעה שעבדה בחנות. גם סבתא היתה אישה דתית מאוד. באחת מחופשות הקיץ, היה זה סמוך לתשעה באב, אני זוכרת אותה יושבת, מתפללת ובוכה על חורבן ירושלים.

החנות של סבתא עמדה בקדמת הבית, ומאחוריה היה בית המגורים. בפתח החנות היה תלוי פעמון, ובכל פעם שהפעמון צלצל היה זה סימן כי לקוח נכנס פנימה, וסבתא היתה מזדרזת לצאת מביתה כדי לשרת אותו. אחת לשבוע התקיים בכפר שוק, וכמות גדולה של אנשים הגיעה לחנות. עבורי היה מעניין לראות את ניהול המסחר, המקח והממכר בין סבתא לקונים. את כישרון המסחר ירשה אמי כנראה מאמה.

בכפר בילינו כחודשיים, והיו אלה תקופות נעימות מאוד. אהבתי את אווירת הכפר הרגועה, השונה כל כך מהאווירה העירונית הסואנת המוכרת לי מקרקוב.

את לימודי התחלתי בגיל שש. למרות שבסביבה שלנו היה גן ילדים, והילדים בילו בו, העדיפו הוריי לא

לשלוח אותי לשם, ולהמתין עד לתחילת הלימודים בבית הספר. היה זה בית ספר ממשלתי לבנות יהודיות בלבד, אך המורות היו נוצריות.

אהבתי ללכת לבית הספר. מרגע שלמדתי לקרוא באופן חופשי קראתי ספרים רבים. בשעות אחר הצהריים הלכתי לספרייה כדי להחליף ספרים, ועשיתי זאת בתדירות גבוהה. באמצעות הקריאה מילאתי את הזמן הפנוי שעמד לרשותי, בשל היעדרותה הקבועה של אמא מהבית. כנראה שהייתי ילדה לא כל כך חברותית, כי לא זכורות לי חברות ילדות מהגיל הצעיר בבית הספר, רק מעט חברות משכונתי.

מאוחר יותר, כשבגרתי מעט, התחלתי גם אני, כמו אחיותיי, ללכת לתנועת "עקיבא" שהיתה תנועה ציונית, ושם כבר התחלתי ליצור קשרים חברתיים. יצאתי במסגרת זו למחנה קיץ בהרים, מחנה שזכור לי כחופשה נהדרת בחיק הטבע הירוק, רחוק מהבית. לפעמים ניצלתי את ימי השמש הבודדים, פתחתי את החלון בחדרי ושכבתי כדי להשתזף במקצת. חשבתי שעל ידי כך אשפר את המראה שלי. רצפת הבית היתה מעץ ויכולתי לשכב עליה שעות.

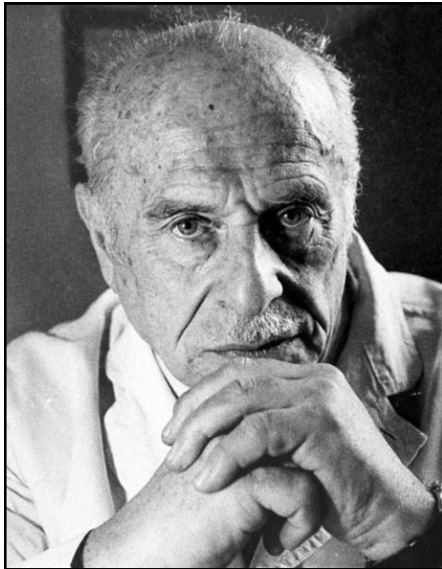
המקצוע האהוב עליי ביותר בבית הספר היה היסטוריה. אהבתי לקרוא, להעמיק ברומנים היסטוריים עבי כרס, ולהפליג באמצעותם, על כנפי הדמיון, אל תקופות אחרות ואל ארצות רחוקות. אהבתי לטייל לארמון מלכי פולין (ואבל) העומד על גבעה נישאה בקרקוב. התרגשתי מן הסיפורים המיתולוגיים הקשורים בתרבות פולין ובהיסטוריה שלה.

אחד המורים לימד אותנו לימודי דת. למדתי אצלו את סיפורי התורה שלנו, ובעיקר זכורים לי ציורי המקרא שליוו את הקטעים הכתובים בספר הלימוד, והפכו את השיעורים למרתקים ולמוחשיים במיוחד.

יום הלימודים החל בשעה שמונה בבוקר והסתיים בשעה שתיים. למדנו חמישה ימים בלבד, שכן יום שבת ויום ראשון היו ימים חופשיים. אין פלא אפוא שהיום האהוב עלי ביותר היה יום שישי, בשל הידיעה כי צפויים לי יומיים חופשיים.

את לימודי בבית הספר המשכתי עד תום שבע כיתות. בהיותי בת 12 וחצי פרצה המלחמה.

פרופ' יוליאן אלכסנדרוביץ

חזרתי לבית המרקחת של פנקביץ ושם פגשתי את ד"ר ויכרט. ארגנתי עזרה עבור היהודים החוזרים ואלה שיצאו מהמחבוא. התארגנו בדירה ברחוב דלוגה 38, שם הוקם גרעין של הוועד היהודי. בתקופה זו היה עלינו לטפל בחולי הרעב שיצאו מהמחנות ומהמסתור.

לאחר המלחמה נשאר פרופ' יוליאן אלכסנדרוביץ בקרקוב וניהל את המחלקה להמטולוגיה באקדמיה לרפואה של האוניברסיטה היגלונית; בנו, ד"ר יז'י אלכסנדרוביץ הוא פסיכיאטר בקרקוב.

יד צ'נסטוחובה, קרב שבו היו לגרמנים כ-100 הרוגים וכ-400 פצועים, ולכוחותינו היו 6-7 פצועים בלבד. הכח שלנו מנה שלוש פלוגות, שהתרכזו ליד ינדזייב. למחלקה שלנו היו 5-6 תתי-מקלע מסוג סטן או שמייסר, והיו לנו גם תתי-מקלע פולניים וסובייטים. קרב אחר שבו השתתפתי היה על ידי שבצה, קרוב ל-חציני, שם נתקלה אחת מהיחידות שלנו בגרמנים ואנחנו באנו לעזרתה.

באירוע אחר נתקלנו ביער בקבוצה של פועלים יהודים שברחו ממחנה פיונקי. היחס אליהם היה מאד לבבי, וזאת למרות שביחידות אחרות היחס ליהודים היה אחר. ביחידות הפרטיזנים היו אנשים שונים. יום אחד, כשהמפקד היה מחוץ ליחידה, ואני מלאתי את התפקיד במקומו, ניגש אחד הבחורים, שהוסת כנראה על ידי מי מיחידות שכנות, רץ אלי וקרא בקול ש"היהודים כורתים שדיים לנשים". המחנה רתח וגעש ובקושי הצלחתי להרגיע את הרוחות.

אחרי פיזור היחידה בשנת 1944, ביערות רדושיצה, חזרתי לקרקוב ותקופה מסוימת גרתי שוב בוויילצ'קה, בחדרון קטן ובצפיפות רבה. ניסיתי לשוב ליער אך זמן קצר לאחר מכן הגיע הצבא האדום לקרקוב.

פרופ' יוליאן אלכסנדרוביץ (1908-1988) היה בן למשפחה שחיה בקרקוב במשך מאות שנים, ויש אומרים שהגיעה מספרד לאחר גירוש היהודים בסוף המאה ה-15. בעדותו, שניתנה בשנת 1963, ונשמרה באוסף ארנון רובין שבארכיון בית לוחמי הגטאות, מספר פרופ' אלכסנדרוביץ על החיים בגטו קרקוב, בריחתו מהגטו וחיייו במחבוא, הצטרפותו כרופא וכלוחם לפרטיזנים ופעילותו כרופא, והיחסים ששררו בין יהודים ופולנים. הטקסט המובא להלן נסמך על הטקסט המתורגם, תוך קיצורים ועריכה.

"התחנכתי בסביבה מתבוללת בה שמרו על המסורת היהודית. בשנים 1933-1939 עבדתי בבית החולים סינט לזרוס בקרקוב ובשנת 1939 גויסתי לצבא הפולני, כמו כל רופא, והוצבתי בחטיבת חיל רגלים 74 גדוד 3. כשהיינו ליד צ'נסטוחובה הותקפה היחידה שלנו, והתפזרנו. הצלחתי, יחד עם קבוצה של כ-60 אנשים נושאי נשק, להגיע עד ללוצק, תוך כדי עימות עם חיילים גרמניים שפגשנו בדרך. הצלחתי לברוח ממחנה השבויים, ויחד עם המון פליטים הגעתי לקרובי משפחה בלבוב, בתקווה לחזור לקרקוב. רק אחרי תלאות רבות הצלחתי, יחד עם רעייתי שהצטרפה אלי, לשוב לקרקוב.

מכיוון שלא הייתי רשום בקרקוב, נאלצתי להסתתר, עד אשר הוסדרה שהותי ועבודתי בבית החולים היהודי ברחוב סקבינסקה, ואחר כך בגטו, בבית החולים לחולים כרוניים, ושם שהיתי עד חיסול הגטו במרץ 1943. החלטנו לברוח.

בקצה רחוב קרקובסקה היה מעבר בגדר שהתחבר למחסן עצים, דרכו אפשר היה לעבור, תמורת תשלום של כמה מאות זלוטי. אך לי לא היה אפילו 10 זלוטי ונאלצנו לוותר על מעבר זה. ההורים החליטו להשאר בגטו ואנחנו החלטנו, ב-13 במרץ 1943, לצאת דרך תעלת הביוב. יצאנו רעייתי, בני ואנוכי.

למזלנו נעזרנו באנשים טובים רבים, אשר סייעו לנו במציאת מקומות מגורים בקרקוב, בוויילצ'קה ובראדום, תוך כדי שיתוף פעולה עם פ.פ.ס. (=המפלגה הסוציאליסטית הפולנית). באמצעות ניירות מזוייפים התגייסתי ל-א.ק. (=ארמיה קריובה - 'צבא המדינה').

אחד העימותים הגדולים שבהם השתתפתי, היה בספטמבר 1944, על

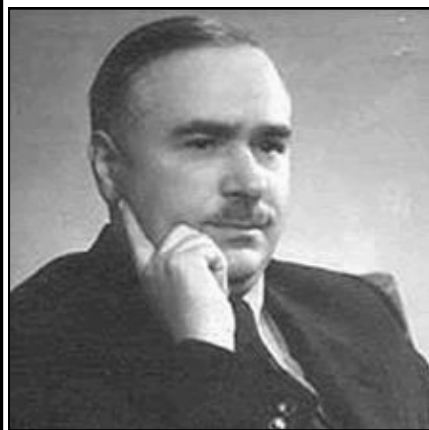
אחד האנשים הטובים, שסייעו למשפחת אלכסנדרוביץ, הוא ד"ר לודוויג ז'ורובסקי (Zurowski) (1901-1972). בזמן הכיבוש היה רופא למחלות זיהומיות של פולנים ושל יהודים, מה שאיפשר לו תנועה חופשית ברחבי העיר וגם להכנס לגטו.

ד"ר ז'ורובסקי דאג לספק לתדאוש פנקביץ, הרוקח מבית המרקחת בגטו, צבע לשער על מנת להסתיר את שער השיבה של תושבי הגטו, וכך לאפשר להתחמק מגזר דין מוות במחנות הריכוז, ורעייתו היתה מכינה אוכל אותו הכניסה לבקבוקי תרופות, כדי לסייע לרעבים בגטו. בנוסף היה הרופא מעביר מידע בין היהודים שבגטו לבין אלה שהתחבאו בצד 'הארי'.

במסגרת עבודתו כרופא בבית חרושת לאמוניה בקרקוב, הצליח ד"ר ז'ורובסקי לשכנע את המנהל כי הפועלים היהודים חולים במחלה האופיינית אך ורק ליהודים, ואותה יכול לרפא רק רופא יהודי. וכך הצליח לגרום להעסקתו של ד"ר ביברשטיין, שהיה לפני המלחמה המנהל של ד"ר ז'ורובסקי, בריפוי חולים יהודים בבית החרושת.

במרץ 1943 סייע הרופא למשפחת אלכסנדרוביץ להמלט מהגטו.

ב-1982 קיבל ד"ר ז'ורובסקי, לאחר מותו, את אות חסיד אומות העולם "מ"יד ושם"

קהילת המתבוללים של קרקוב

שלהי המאה ה-19 בקרקוב היהודית. חומות הגטו נהרסו מזמן ובאבניהן רוצפה הכיכר המרכזית של הרובע היהודי. יהודים התגוררו כבר בכל רחובות העיר בקרב האוכלוסייה הנוצרית, ובחלקם אף התדמו אליה חיצונית ופנימית. רק בין סמטאות שכונתם העתיקה – קז'ימייז' – התרכזו היהודים האדוקים, לבושים בבגדיהם המיוחדים. כאן פעלו כבעבר "חדרים", תלמוד תורה ושיבות, בהם למדו מאות מילדי ומבחורי ישראל. אך גם הנה הגיעו הדי המתרחש בעולם הגדול – הרחוק והקרוב. הרב ר' שמעון סופר לא היה כבר בחיים.

אחרי פטירתו כתב בטאונם של המתבוללים "אויציזינה" (מולדת): "הלך לעולמו אדם, אויב קנאי לכל קידמה, התגלמות עקרון הבדלנות היהודית". המתבוללים לא הצטערו על מותו של המנהיג הזה, אשר הצליח לארגן את היהודים החרדים בגליציה במפלגה לוחמת, שרצתה למנוע את השתלטות הנאורים על הקהילה היהודית במדינה. במאבקו הגיע הרב, כצירם של יהודי גליציה, לפרלמנט האוסטרי בווינה. לצורך מלחמתו הקים את כתבי העת, שהופיעו בקרקוב "מחזיקי הדת", בעריכת יצחק משה באדר, ו"קול מחזיקי הדת", בעריכת אברהם גינצלר (1910-1940)...

היהודים הדתיים היוו רוב מכריע בקרקוב, אך בלב הרובע היהודי בקרקוב פעל והתרחב, בניהולו של המתבולל מאיר מונק, בית הספר הממלכתי, בו נלמדו מקצועות היהדות רק בצורה מזערית. החיים אילצו את היהודים לשלוח את הילדים לבית ספר זה, כדי שיקבלו את הידיעות, הדרושות לחיי יום-יום. חלק מחניכי בית הספר המשיכו ללמוד בגימנסיות ובבית הספר הטכני שבקרקוב וברור, שהחינוך במוסדות האלה קירב חלק מהחניכים להתבוללות ולפעמים גם לשמד.

לפי הסטטיסטיקה התנצרו בשנים 1887-1900 בקרקוב 379 יהודים. אמנם, רק חלק מהם היו בני או בנות קרקוב. היו זמנים, בהם מנזר הפליציאנות בעיר היה מלא נערות יהודיות, שהוכנו לשמד. שונים היו המניעים להתנצרות – יש שראו את הסיבה לכך בחוסר החדרת ערכים יהודיים-מורשתיים בלב הצעירים – ובעיקר בחינוך הנערות – לפעמים היה הרקע רומנטי, לחלק מצעירי היהודים בקרקוב קרצו מקרוב דמויות של מומרים, שהגיעו לגדולות בעולם הגוים. היו שהתחנכו רחוק מהתרבות השרשית היהודית והוקסמו מאורות אירופה, הושפעו מהרציונליזם האירופי, שהביאם לניהיליזם דתי. הם לא רצו להיות מקופחים בשל מוצאם ודתם, שלא האמינו בה, כפי שלא האמינו בשום דת.

פחד ההתנצרות נפל על רבים מיהודי העיר. היה ברור, שעם התמוטטות חומות הפרישות היהודית, נעלמה אפשרות ההסתגרות וההתבדלות מהעולם הגדול ותרבותו. עוד בשנת 1872 ניסה מרדכי וינטר (מי שהיה זמן מסוים מנהל בית הספר לילדי ישראל בקרקוב, והודח על ידי האסימילטורים, בשל היותו אדם דתי ועושה דברו של הרב ר' שמעון סופר) יחד עם זלמן פישר להקים בית ספר, בעל תכנית לימודים, שכללו מקצועות יהדות בהקף רחב, אך הנסיון לא הצליח.

לא הצליח גם נסיון חברת "שוחרי טוב ותושיה" שבראשה עמד מי שנבחר אחר כך לרב העיר – ר' חיים אריה הורוביץ – ואשר הקימה "תלמוד תורה כללי" (1876), שבתכנית לימודיו היו גם מקצועות כלליים אחדים.

החרדים הקיצוניים מנעו את התפתחותו של המוסד החדש מחשש פן יהיה לגשר אל ההשכלה.

כשיצאה פקודת הממשלה של חינוך חובה, חלשה קצת מלחמתם ב"תלמוד תורה כללי", שהלימודים בו שחררו את ההורים משליחת הילדים לבתי ספר ממלכתיים...

כשר' חיים אריה הורביץ נבחר לרב בזולקבי, והחרדים התעודדו מההלם הראשון של חינוך חובה, נסגר המוסד. ואז נותרו בקרקוב היהודית מכאן – מוסדות חינוך כ"חדרים", תלמוד תורה ושיבות, שתלמידיהם למדו, אם למדו, בדרכים שונות קריאה, כתיבה בפולנית או גרמנית וחשבון, ולעומתם בתי ספר ממלכתיים, שרק חלק קטן מתלמידיהם למדו גם בחדרים או באורח פרטי את מקצועות היהדות.

על אוירת ההתבוללות, ששררה בבתי הספר לילדי ישראל בקרקוב תעיד העובדה, שאלברט מגדלסבורג, ראש הקהילה היהודית בעיר, אשר בידיה היה הפיקוח על בית הספר, הציע בוועד הקהילה לאשר את הוראת ועד החינוך המחוזי למען ביטול לימוד השפה העברית במסגרת שעורי הדת בבתי הספר היהודיים, הואיל והשפה הזאת היא בשימוש ליטורגי בלבד – בדומה ללטינית בכנסייה הקטולית – והתנ"ך וסידור התפילות קיימים בתרגום לפולנית (1893).

גם בקרקוב הוקם סניף של "אגודת אחים". חברי הסניף היו יהודים ופולנים ובתוכם ראשי האסימילטורים – ד"ר יונתן ורשאואר, פרופ' יוסף אטינגר, ד"ר ל. הורוביץ (לימים ראש הקהילה של קרקוב), מאיר מונק (מנהל בית הספר), ד"ר יוסף רוזנבלט וגם היהודי המסורתי שלמה דיכס והפולנים – ד"ר ו. סמולקה, הסופר ול. אנצ'יץ, המשורר אדם אסניק, ד"ר הנריק יורדן, ראש העיר פרדיננד ויגל, פרופ' אובלינסקי, ד"ר אדמקביץ.

הכיוון הפרו-פולני היה חזק בקרב היהודים הנאורים בקרקוב עד כדי כך, שהמטיף בטמפל, היכל התפילה של הנאורים, ש. לנדא נאלץ לעזוב את כהונתו בשל חוסר ידיעה מספקת של השפה הפולנית וראש העיר פ. ויגל קרא בנאומו בטמפל ליהודים להתמזג התמזגות מוחלטת עם הציבור הפולני.

מאיר בוסאק מתוך "בין צללי עיר"

האם שלמתם כבר את דמי החבר לארגון לשנת 2017?

נא לשלוח המחאה ע"ס 150 ש"ח, לפקודת ארגון יוצאי קרקוב רחוב הנוריות 31 הרצליה מיקוד 4672630 או לבצע העברה לחשבון בנק איגוד סניף הסדנאות (079) חשבון 216789

נשים בגטו קרקוב

מדוע לא הרימו יהודי קרקוב את נס המרי? ההיסטוריה האנושית מלמדת כי מאז ומתמיד, בכל מאבק ובכל מרד, היו הגברים זקוקים לתמיכתן ולעזרתן של הנשים. כאשר בזמן מלחמה מופיע ביישוב כלשהו הצורך בפינוי הנשים, מתעוררת מיד ההסתייגות: נוכחות הנשים תעודד את רצון הקרב של הלוחמים. מכאן הדילמה: האם עמדת הנשים הפכה לאחד הגורמים שהחלישו את רצון הקרב של יהודי קרקוב?

בניסיון להשיב על שאלות אלו מתמקד מאמר זה בכמה תחומים, בהם ניסו הנשים בגטו קרקוב להילחם על ההישרדות. ישפוט הקורא, האם דרכי לחימתן היו ביטוי ל"רכרוכיות פנימית האופיינית למנטליות הגלותית", המהווה אנטייתזה לרצון הקרב של חברות המחותרת היהודית.

בקווים כלליים, תולדותיו של גטו קרקוב לא היו שונות מן הגטאות האחרים בפולין הכבושה, אך היו כמה הבדלים. קרקוב נבחרה להיות בירת הגנרל-גוברנמן ונוכחותם של מוסדות השלטון הגרמניים בעיר השפיעה על גודל הגטו ועל היקף אוכלוסייתו. הוא הוקם מאוחר יחסית, במרץ 1941 בפרבר פודגוז'ה, שם היו מצויים בתים ישנים ונמוכים לרוב, ללא מרתפים, רבים ללא שירותים סניטריים. כאן נכלאו כ-17,000 נפש מתוך 80,000 יהודים שהיו בקרקוב בסוף 1939, מהם כ-20,000 פליטים. בניגוד לגטאות האחרים, שם רוכזו אלפי יהודים, כבר במאי 1940 התחילו השלטונות לגרש את יהודי קרקוב לעיירות הסביבה. רק אלה שקיבלו את ה'קנקארטה' יכלו להישאר בגטו. הדבר גרם לפירוד בין בני המשפחה, כאשר חלק מהם נותרו בגטו ואחרים גורשו. הגרמנים היו מעוניינים בקיום גטו קטן, עם אוכלוסיה פרודוקטיבית ועמידה, שתביא לשלטונות תועלת ולא תפגע ברגשות "האסתטיים" של אורחים נכבדים על ידי מראות של שלדים גוועים מרעב ברחובות הגטו. בתקופה הראשונה לקיומו רק בגטו זה העבירו השלטונות לידי היודנראט מענק תמיכה, שנוצר ממכירת הרכוש היהודי המוחרם. מתוך חשש בפני מגיפות רק בגטו קרקוב הותר קיומו של בית מרקחת בבעלותו של הרוקח הפולני, תדאוש פאנקיוויץ'.

הגטו התקיים שנתיים ומצבו

נערות יהודיות מועסקות בקילוף תפוחי אדמה עבור מטבח של הגרמנים

כאשר נגמרו הכסף והתכשיטים, הפך מקום העבודה למקור יחידי של מזון נוסף. הודות לעבודתן הבלתי פוסקת של נשים, לחיים בגטו היה עוד גוון של חיים "נורמליים".

האימהות נאלצו להתמודד לא רק על השגת הצרכים החומריים, אלא גם עם שאלות שהציגו להן הילדים, ולא היתה להן תשובה עליהן, והיה עליהן לנחם את הילדים השרויים בדיכאון עמוק, בלי בית ספר, בלי משחקים.

גירוש יוני 1942 הבהיר להורים בצורה חד משמעית, כי הראשונים לחיסול יהיו הילדים. היו ילדים שנשלחו על ידי ההורים 'החוצה' הודות לשוטר פולני משוחד, וחזרו לגטו לאחר סיום האקציה, היו שהצליחו לרכוש בעוד מועד ניירות אריים למשפחה כולה או לחלקה (אם כי לכך נדרש כסף, מראה 'ארי', וידיעת השפה הפולנית על בוריה).

אחרי הגירוש באוקטובר 1942, חולק הגטו לאזור A ולאזור B ופורסמה הודעה, כי לאזור B יעברו אלה שאינם כשרים לעבודה, כולל פליטים, ילדים וזקנים. חיסול הגטו במרץ 1943 העמיד לפני ההורים משימה בלתי אפשרית: לפי הפקודה יכלו לעבור למחנה פלאשוב רק בני נוער מגיל 14. עוד לפני החיסול נפוצה בגטו שמועה: הגרמנים הבטיחו לאודמנים (שוטרים יהודים) העוברים למחנה פלאשוב שיוכלו לקחת את ילדיהם. ביום החיסול אנשי הס"ס בדקו כל תרמיל וכל חבילה שהיתה בידי יהודים היוצאים מן הגטו, ורק ילדים בודדים עברו...
(המשך בעמוד הבא)

התדרדר בהתמדה. לצד הגירושים הקטנים, עברו על תושביו שתי "אקציות" אכזריות, ביולי 1942 ובאוקטובר אותה שנה, בהן הוגלו למחנה השמדה בלז'ץ אלפי יהודים. אחרי כל אקציה שטח הגטו צומצם והוכנסו אליו אלפי פליטים מהסביבה. האפשרויות להשיג מזון נוסף פחתו, הצפיפות גדלה, התגבר הטרור היומיומי. עם חיסול הגטו ב-13 במרץ 1943 נרצחו כל הזקנים, הילדים והחולים. הנותרים, "כשירים לעבודה", הועברו למחנה העבודה פלאשוב.

בגטו נכלאו אלפי נשים מכל הגילים ומכל שכבות החברה, עשירות ועניות, פשוטות ובנות אינטליגנציה, דתיות וחילוניות. הסגירה והבידוד העמידו לפנייהן משימות, שאת קיומן לא שיערו קודם מעולם.

במסורת ובתודעה היהודית קיימים מושגים, בהם ניתן להשתמש רק בצורת יחיד ואחד מהם הוא "אמא יהודיה", "א יידישע מאמע", בשביל כל יהודי – האחת והיחידה. חלקן היו בודדות כי בעליהן ברחו עם תחילת המלחמה למזרח, לשטח הכיבוש הסובייטי. בעדויות ובזיכרונות של ניצולי קרקוב עולה דמותה: פקחית, דואגת, נמרצת, משתדלת להגן בכל מחיר על ילדיה.

הלחימה היתה בכל החזיתות, בראש ובראשונה נגד הרעב. האם שידעה, כי ילדיה מצפים למנת לחם, השתדלה לגבור על כל המכשולים. ההתרוששות המהירה, והעדר הגברים מן הבית, אילצו נשים רבות להתמודד לבדן עם מצבים מסוכנים, על מנת לשמור על שארית הרכוש.

נשים בגטו קרקוב (המשך)

הראשונה לקיום הגטו.

ושוב עולה השאלה: לשם מה? האם כל אלה שטרחו, ניסו להקל ולעזור, טרם הבינו שהכל לשווא? באקציה של אוקטובר 1942 נרצחו 300 ילדים מבית היתומים.

ניכר למדי היה חלקן של נשים בארגון ובאחזקה של ארבעה בתי חולים, הן אספו וסיפקו מצעים וכלי מיטה עבור החולים, ובכל בתי החולים עבדו, חלקן בהתנדבות, רופאות ואחיות מסורות. אותן הנשים הקרועות בין עבודת הכפייה, הדאגה למשפחה ופעילות הסעד היו הרוב. הן הפכו לצד בעליהן ובניהן לשכבה החברתית הגדולה ביותר בגטו. שכבה זו כללה את אנשי האינטליגנציה לשעבר ואת הבורגנות הבינונית שירדה לחלוטין מנכסיה בעקבות המלחמה.

אבל היה גם מיעוט מפוקפק של נשים, בנות ומאהבות של שוטרים יהודים, של פונקציונרים למיניהם ושל מלשינים. נשותיהם עסקו לרוב בשוק השחור, שבו הרווחים היו מובטחים.

נשים, אם כי מעטות, נמצאו גם בקרב המלשינים היהודים. ביניהן היתה מרטה פורעץ ויהודיה גרמנית, זלינגר, והמפורסמת ביותר, הן בגלל יופיה והן בגלל נבזותה יוצאת הדופן היתה סטפניה ברנדשטר, ששהתה מחוץ לגטו ועסקה ב"צייד" של יהודים המסתתרים עם ניירות אריים ושל עסקני השמאל. אותה קבוצה נהנתה מתנאי מחייה משופרים ומחסדיהם של שליטים גרמנים, בעת שנשים "רגילות" נלחמו יום יום על החיים, על שארית הקיום והתקווה.

לפי מאמרה של ד"ר פליציה קראי התפרסם ב"ילקוט מורשת ע"א, תשס"א

והיו גם בתי מלאכה קטנים בהן עבדו נשים - לדברי סדקית, למוצרי נייר, לממתקים, והיו ספריות ותופרות.

נוסף לתעסוקה פחות או יותר קבועה נאלצו הנשים כגברים לצאת לפחות פעם בשבוע לעבודת כפייה, עליה לא קיבלו שום תשלום: פיננסי שלג, ניקיון בניינים שונים, פריקת מטענים וכו'. עם גבור העוני הלכו ורבו הנשים, שהיו מוכנות

תמורת תשלום ללכת לעבודה במקום "בנות טובים" למיניהן. בעדויות מופיעים סיפורים רבים על יחסם של הממונים הגרמנים ל"עבדיהם" ולפעמים ניכר הבדל ביחסם כלפי גברים ונשים.

בגטו קרקוב פותחו צורות שונות של עזרה הדדית ופעילות סיעודית, בהן לקחו חלק נשים. עד סתיו 1942 פעל כאן "ארגון הסעד העצמי היהודי (ZSS) שקיבל תרומות מחו"ל ותמך בכל מוסדות הסעד ובבתי חולים, בין היתר תמך "ארגון הסעד" במרכז סיוע ליתומים "צנטוס" (CENTOS) שהחזיק מעונות וגני ילדים ועזר לבית היתומים ול"בורסה" - הפנימיה המקצועית של היתומים הבוגרים. בכל אותם מקומות עבדו נשים, לרוב בהתנדבות, והן שעמדו ברחובות הגטו כל יום ראשון על מנת להתרים עוברים ושבים למען המוסדות שבהם עבדו.

הן ישבו גם בוועדת התרבות, שפעלה על יד מחלקת הסעד של היודנראט. בסיוע הוועדה התקיימו בגטו קונצרטים ומופעים, שהכנסותיהם היו קודש למוסדות הסעד. לקיום הקונצרטים ניתן אישור השלטונות ומותר היה לנגן רק יצירות של מלחינים יהודיים. בגטו לא חסרו נגנים מוכשרים ובמופעים השתתפו גם זמרות ורקדניות. עד הגירושים הגדולים ניתן היה ליהנות אפילו מהופעות בלט, שהתקיימו באולם של מפעל "אופטימה".

היו נשים שעבדו בהתנדבות כ-"אחיות" ב"צנטוס" וביקרו בדירות רבות על מנת לבדוק את תנאי החיים של הילדים, שם שרר רעב, עוני, צפיפות נוראה וזוהמה, שההורים הטרודים בעבודה לא יכלו להתמודד אתם. במוסדות סגורים היה המצב טוב יותר לפחות בשנה

נשים יהודיות עובדות באחת המתפרות של מדריט' בגטו קרקוב

כל יהודי הגטו היו מועסקים בשני סוגי עבודה: עבודה קבועה ועבודות דחק, קרי עבודת כפייה. לגבי הסוג הראשון, עד יוני 1942 חויבו בעלי עסק גרמנים לשלם שכר זעום לעובדיהם היהודים, שרק עם "אישור עבודה" יכלו לקבל את תלושי המזון שחולקו בגטו. כמו כן, מקום עבודה "בחוץ" אפשר לנהל מסחר עם פולנים.

את טיבו של מקום העבודה בדקו על פי יחסו של המעביד הגרמני וטיב המרק שחולק בצהרים. המבוקשים ביותר היו מפעל "אמליה" של אוסקר שינדלר ומתפרה למדים של יוליוס מאדריץ, שניהם היו ידועים ביחס הגון ובדאגה לעובדיהם. שם גרוע בהרבה היה למפעל לדברי חשמל 'קאבל' שמחצית עובדיו היו נשים.

כללית, ככוח עבודה היו הנשים מועסקות במיוחד בעבודות ניקיון. יום יום נסעו משאיות מלאות נשים מגטו קרקוב לבניינים ציבוריים, לקסרקטין, לבתי חולים ועוד. מבוקש מאוד היה שדה התעופה ראקוביצה, ולא במקרה נקלטו שם הרבה בחורות יפות. הטייסים הגרמנים העדיפו מן הסתם לראות בקרבם פנים צעירות ויפות. אמנם קירצוף רצפות, ניקוי בתי שימוש ופריקת ערימות שמיכות לא היו עבודה קלה, אבל תמיד נמצאו כמה טייסים, שברצון עזרו, לא חששו לשוחח, חילקו לבנות שוקולד וסיפרו בגעגועים על הבית והמשפחה.

אפשרויות התעסוקה לנשים בגטו היו מוגבלות מאוד. היו שעבדו בבתי מלאכה שונים, כמו "אופטימה", בתפירת מדי צבא והיה שם אפילו "סלון אופנה" בו תפרו בגדים לנשותיהם של קצינים ופקידים גרמנים. בקואופרטיב לייצור מברשות הועסקו כ-40 נשים. כל עוד התקיימו בגטו חנויות, היו שנתקבלו לעבודה כזבניות או כעוזרות למיניהן.

משתתפים בצער

משפחות רייזר וביילין

על פטירתה של

אירנה אינהורן ז"ל

ה"מאפייה" היהודית בקרקוב

בספרו "במריצת חיינו. סיפורו של ינק וסרמן שריד חויובה גורקה בפלשוב" שראה אור בהוצאת "יד ושם" מספר ינק על אלימות ופשע ברחוב היהודי בקרקוב שלפני המלחמה. וכך הוא מספר:

"הרחוב היהודי ידע גם אלימות קשה, מן הסוג הגרוע ביותר. האחים גלסמן, למשל, היו פושעים מועדים שהפילו את חתימתם על כל תושבי קרקוב. הם עסקו בגביית דמי חסות והתנהגו באלימות רבה. הם נכנסו לחנויות של יהודים, נטלו סחורה כרצונם ולא טרחו לשלם.

יום אחד, ניסה ילד יהודי אחד שנהג לעמוד ליד חנותו של דודי, ומכר דברי סדקית כגון מראות קטנות, כפתורים, חוטי תפירה, שרוכי נעליים ועוד, לעמוד נגדם. אחד האחים גלסמן בא לגבות מן הילד המסכן הזה את דמי החסות "המגיעים לו". הילד אמר לו שטרם הרוויח די כדי לשלם. הפושע גלסמן התרגז, וחטף מידי הילד כמה ממראותיו, השליכן ארצה, רמס וריסק אותן ברגליו. הילד התנפל על הפושע הזה, ובסכין ששלף מכיסו שיסף את גרונו של גלסמן הבריון. הלה התנוודד מעט, נפל ארצה ונפח את נשמתו...

מקרה נוסף היה של איכר פולני שנהג את עגלתו בכיכר השוק היהודי, כדי למכור את מרכולתו המעטה, שכללה ירקות מסוגים שונים, כמה תרנגולות וקצת פירות. האיכר לא הספיק לפרוק את סחורתו וכבר נגנבה זו בידי היהודים שסבבו בשוק.

אירועים דומים, שעיקרם גניבה או הונאה, היו שכיחים בשוק, עד שהשם יהודי נעשה שם נרדף לערמומי ולרמאי. כייסים יהודים נצבו בפניות רחוב ובכניסה לחנויות, בשעה שחבריהם חילקו פתקים שנכתב בהם "שמור את כספך, היזהר מכייסים". עוברי אורח שקראו את הפתק, מיששו את כיסיהם כדי לוודא שכספם עמם, וכך ידעו הכייסים למי יש כסף והיכן הוא מוסתר. התופעות האלה, שהיו שכיחות בקרב היהודים, היו ודאי תוצאה של חיי עוני ומחסור, ללמדך שמצבם הכלכלי של היהודים בפולין, בין שתי מלחמות העולם, היה בכי רע, על כל פנים מן ההיבט הכלכלי."

תודות

למר פולדק - יהודה מימון היקר,

רצינו להביע את תודתנו על האירוח והשיתוף בסיפור המדהים שלך, של המחותר ובכלל סיפורה של קרקוב.

מזה שנה אנו לומדים את סיפורו של גטו קרקוב. לומדים על החיים, על ההתמודדות על המרד ועל האצילות הבלתי נתפסת של תושבי הגטו וחברי המחותר. מנסים מעט להבין, להפנים ולהכיר בדגל הגאווה היהודי אותו הנפתים בתקופה חשוכה.

עבורנו זו פגישה מרגשת גדולה ומשמעותית.

דע, כי אתה מהווה עבורנו דמות, סמל ומקור להשראה ולהבנת גודל הנס בשיבת העם היהודי לארצו. ארץ בה אנו, כדור שלישי לשואה זוכים לפריחה לשגשוג ועשייה. בזכותך.

לא יספיקו המילים להודות ולהכיר בתודה בת 70 שנה לאישיותך לפועלך ולעוז רוחך, אותו אנו מנסים להכיל ולו במעט.

מבטיחים, כי אנו, הצעירים, נעשה הכל בכדי שנס המרד, נס החיים אותו הנפתים בשם העם היהודי כולו, ימשיך להתנוסס היטב גם לעמנו ולעולם כולו. מתחייבים לשמור על המורשת אותה העברת אלינו ולהעבירה הלאה כמה שיותר. לספר את הסיפור ולקחת ממנו לחיינו.

סיפור גאוותו של העם היהודי.

שוב תודה עמוקה על קבלתנו, על הטרחה לשבת ולספר לנו בצורה בלתי אמצעית את סיפורך וסיפורכם. הדבר היה חשוב וכל כך משמעותי עבורנו.

אנו רואים זו כזכות אמיתית ומוזים לך מעומק הלב על הזכות הזו.

מתפללים שבעז"ה תוסיף לקבל עוד ועוד כוחות, שהחיים אותם הזרמת ועוד מזרים יטעו שורשים עמוקים בכלל האומה הישראלית. שתרווה אושר ונחת בכל יום ממשפחתך הפרטית שהקמת וממשפחת עם ישראל. הרבה בריאות ושמחה וכל הטוב שאפשר לאחל.

תודה רבה על הכל,
אוהבים מוקירים ומלאי הערכה גדולה,
תלמידי מגמת היסטוריה
שיבת נתיבות יוסף - מצפה יריחו

ענף עץ אבות

הכולל: תכונות וסדר יומין לסיפוח ההיסטוריה בישראל;
הורוויץ, דוילפרין, רפאפורט, מרגליות, שור, קאנילובוונג ועוד.
שלשלת יחסים מימי קדם עד ימינו אלה.

הוצאת וובס לייבס: www.hebrewbooks.org
"יד ושם תשס"ג

א. חלק השרשים

הכולל סדר יומן משפחת ארנו אבי זקני הנכר הדיש הנכר ועוד לחתלה מיה אליועיר ליפא הלוי הורוויץ נ"ח. יומן משפחת אשור אבי זקני הנכר הענינה המפורסמת מרת בילא חיי, שישם מזר תרחה או בשותיה לבית אבות משפחת הנכרית. ועלו ובאו בו תולדות עדך שלשה סאות אנשי שם צדיקים נאנו עולם ארורי התורה ראשי מתיבתא מינסים ומינהים אשר אליהם הורו זקני הנל מתיחסים. קם הענינה ומאשרי בקורת והתקנות נסח מצבת הרבת.

ב. חלק הענפים

יבוא בו זמין לאנשי ישם אשר יצאו מאילן החיים מתאננים ונרולי איין הנכרים בחלק השרשים. ננינם ובנתיים יוצא חלצהם נינם ונכרם דור אחי דור עד ימינו אלה.

שמואל זיינוויל כהנא
ק ר א ק א

קראקא תרס"ג.

בדפנות המתיכה - ברופוס סל יוסף פ"סינר (טריאןטסעט 62).

"ענף עץ אבות"

ר' שמואל זיינובל כהנא ב"ר משה שמחה הוציא לאור, בשנת 1903, את הספר "ענף עץ אבות" - ספר בתחום הגנאלוגיה של רבנים. הספר הודפס בבית הדפוס של יוסף פישר, ובהקדמה לו כותב המחבר: "סדר יחס משפחת אדוני זקני הגביר הישיש הנכבד ונודע לתהילה מו"ה אליעזר ליפא הלוי הורוויץ ויחוס משפחת אשתו, אמי זקנתי, הגבירה העדינה המפורסמת מרת בילא תחי", שורשים מצד הוריהם או נשותיהם לבית אבותם משפחת הנזכרות, ועלו ובאו בו תולדות ערך שלוש מאות אנשי שם צדיקים, גאוני עולם, אדירי התורה, ראשי מתיבתא, פרנסים ומנהיגים אשר אליהם הורי זקני הנ"ל מתייחסים עם הערות ומאמרי ביקורת והעתקות נוסח מצבות הרבה"

ומי מכס שעוסק בחקר הגנאלוגיה של משפחתו יתכן וימצא מידע רב ערך בספר. הגירסה האינטרנטית נמצאת בכתובת: file:///C:/Users/user/Desktop/Hebrewbooks_org_29120.pdf

